

Voorwoord

Beleidsvalueren is het op systematische wijze beoordelen van het ontwerp, de uitvoering, de resultaten en de doorwerking van beleid. Hierin staat de vraag centraal: werkt het beleid en levert het waar voor zijn geld?

De Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsvaluatie (IOB) van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ) verricht systematisch onafhankelijk evaluatieonderzoek over de resultaten van het Nederlandse buitenlandbeleid. IOB beoordeelt het beleid aan de hand van criteria van relevantie, doeltreffendheid (effectiviteit) en doelmatigheid (efficiëntie) en – indien mogelijk – ook de coherentie en duurzaamheid van de bereikte resultaten.

Dit Jaarbericht geeft een beknopt beeld van de resultaten van in het afgelopen jaar uitgevoerde beleidsdoorlichtingen, evaluaties en overige studies. De meeste betreffen onderdelen van het Nederlandse bilaterale beleid op het gebied van ontwikkelingssamenwerking, buitenlandse handel en diplomatieke relaties. Het Jaarbericht biedt tevens een overzicht van het lopende onderzoek en van de bijdragen van IOB ter ondersteuning van de kwaliteit van het overige evaluatiewerk van directies en posten.

In 2017 heeft IOB vijf onderzoeken afgerond: vier beleidsevaluaties en één effectevaluatie. De doorlichtingen betreffen alle omvangrijke en complexere terreinen van het buitenlandbeleid: de steun aan maatschappelijk middenveldorganisaties in ontwikkelingslanden, de Nederlandse ontwikkelingsinzet op de twee grote beleidsspeerpunten waterbeheer en voedselzekerheid en de samenwerking van Nederland met de ontwikkelingsorganisaties van de Verenigde Naties. De effectevaluatie betreft onderzoek naar Nederlandse interventies ter verbetering van handelspolitiek en -regulering in ontwikkelingslanden. Alle afgeronde onderzoeken zijn terug te vinden op de website van IOB: www.iob-evaluatie.nl.

| 2 |

Behalve als leverancier van de grote, complexe ex post evaluaties speelt IOB ook steeds meer een rol als nabije maar onafhankelijke adviseur aan het begin van de beleidsontwikkeling. IOB-medewerkers leveren desgevraagd ondersteuning bij zogenoemde ‘decentrale’ evaluaties van beleidsdirecties, bij het opzetten van instrumenten voor resultaatsturing, bij nulmetingen en het inhoudelijk ondersteunen van inspecties van ambassades. IOB hecht aan deze vraaggerichte interne advisering omdat ze hiermee bijdraagt aan het sneller en gericht ‘leren voor de fout uit’ en op termijn dus ook aan de kwaliteit van het beleid.

De versterking van de evaluatiecapaciteit van beleidsdirecties en uitvoeringsorganisaties is voor IOB een blijvende prioriteit. Hieraan geeft ze al vorm door middel van de eigen helpdesk en het actief ondersteunen van grotere en ingewikkelde evaluatieonderzoeken, zoals in het geval van de monitoring en evaluatie van de EU-migratiefondsen in de Hoorn van Afrika. Hoewel de uitvoering van deze programma’s pas is begonnen, is het van belang tussentijdse lessen te trekken voor een tijdsgevoelige beleidsaanpassing.

Wendy Asbeek Brusse
Directeur

Internationaal Onderzoek en Beleidsvaluatie (IOB)
Ministerie van Buitenlandse Zaken

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Afgerond onderzoek - Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	4
Beleidsdoorlichting van de Nederlandse steun aan de ontwikkeling van het maatschappelijk middenveld in het Zuiden	4
Beleidsdoorlichting van de Nederlandse samenwerking met de ontwikkelingsorganisaties van de VN	5
Beleidsdoorlichting van het ontwikkelingsbeleid voor verbeterd waterbeheer (2006-2016)	6
Beleidsdoorlichting Nederlandse inzet voor wereldwijde voedselzekerheid (2012-2016)	8
Effectevaluatie Aid for Trade: “Better ways of Trading”	9
Lopend onderzoek - Buitenlandse Zaken (BZ)	11
Beleidsdoorlichting Ontwapening, wapenbeheersing, non-proliferatie van massavernietigingswapens en het wapenexportbeleid	11
Beleidsdoorlichting Nederland en het Europees Nabuurschapsbeleid	12
Evaluatie Nederland als gastland voor internationale organisaties	13
Evaluatie Consulaire dienstverlening en regulering personenverkeer	14
Lopend onderzoek - Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS)	15
Casestudies hulp, handel en investeringen	15
Effectevaluatie Economische diplomatie	16
Evaluatie van het Nederlandse IMVO-beleid	16
Evaluatie van het Wederopbouwfonds 2012-2015 en het Strategische Partnerschap Chronische Crises 2014-2016	17
Lopend onderzoek - Overige studies	18
Transitie en inclusieve ontwikkeling in sub-Sahara Afrika	18
Literatuurstudie onderwijs voor vluchtelingenkinderen en werkgelegenheid voor vluchtelingen-jongeren	20
Communicatie en samenwerking	21
Communicatie	21
Lustrum	22
Lezingen	22
Internationaal overleg	23
De helpdesk van IOB	25
Definities	27

Afgerond onderzoek

Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS)

Beleidsdoorlichting van de Nederlandse steun aan de ontwikkeling van het maatschappelijk middenveld in het Zuiden. | IOB evaluatie #416

Deze evaluatie valt onder beleidsartikel 3 van de BHOS-begroting – Sociale vooruitgang.

Het maatschappelijk middenveld ('civil society') is al jarenlang een van de hoofdkanalen voor de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking. Door steun aan zuidelijke maatschappelijke organisaties hoopt Nederland ertoe bij te dragen dat belangrijke maatschappelijke kwesties op de agenda worden geplaatst van zowel – lokale, nationale en internationale – overheden als de private sector. Het maatschappelijk middenveld moet op die manier bijdragen aan besluitvorming en beleidsuitvoering die duurzame economische ontwikkeling en directe armoedebestrijding tot doel hebben. De beleidsdoorlichting heeft primair betrekking op steun aan de civil society die in de periode 2011-2015 werd gegeven via organisaties in het medefinancieringsstelsel (MFS II), de Nederlandse ontwikkelingsorganisatie SNV, en de vakbonden Mondiaal FNV (MFNV) en CNV Internationaal (CNVI).

Hoofdbevindingen

- De Nederlandse steun voor het maatschappelijk middenveld in het Zuiden heeft bijgedragen aan de realisatie van de doelstellingen gericht op duurzame economische ontwikkeling en directe armoedebestrijding in de betreffende landen.
- De steun voor capaciteitsontwikkeling hielp bij het versterken van het organisatorische vermogen van de zuidelijke maatschappelijke organisaties.
- De hulp van Mondiaal FNV en CNV Internationaal heeft bijgedragen aan een verbeterde positie van de vakbonden en de werk- en levensomstandigheden voor werknemers in de zuidelijke landen.
- FNV droeg bij aan de resultaten van haar partners door ondersteunende en katalyserende rollen te spelen.
- De effectiviteit van de programma's gericht op de ontwikkeling van een sterk en gevarieerd maatschappelijk middenveld ter ondersteuning van systematische sociale verandering laat zich moeilijk vaststellen. Hiervoor ontbreekt de relevante informatie.
- De relaties tussen Nederlandse en zuidelijke maatschappelijke organisaties waren goed, hecht en waardevol. Door beleidswijzigingen en bezuinigingen staan deze relaties sinds 2011 echter steeds meer onder druk.

Lessen

- Verduidelijk het Nederlandse beleid met betrekking tot de versterking van het zuidelijk maatschappelijk middenveld in een veranderende beleidsomgeving.
- Verbeter de verbinding tussen concrete ontwikkelingsactiviteiten en het behalen van strategische beleidsdoelstellingen.
- Verbeter de praktijk van monitoring en evaluatie bij het ministerie en stimuleer maatschappelijke organisaties om hetzelfde te doen.
- Hernieuw de relaties tussen Nederlandse en zuidelijke maatschappelijke organisaties.
- Versterk de samenwerking tussen Nederlandse maatschappelijke organisaties.

| 5 |

Beleidsdoorlichting van de Nederlandse samenwerking met de ontwikkelingsorganisaties van de VN. |

IOB evaluatie #417

Deze evaluatie valt onder beleidsartikel 5 van de BHOS-begroting – Versterkte kaders voor ontwikkeling.

De samenwerking met de VN-organisaties heeft bijgedragen aan de doelstellingen van het Nederlandse OS-beleid en in welke mate. De verwachte comparatieve voordelen van de kanalisering van middelen via de VN worden grotendeels waargemaakt. Het onderzoek legt de nadruk op de bestedingen die vallen onder de vier prioriteiten (speerpunten) van het Nederlandse OS-beleid, te weten: SRGR, drinkwater, voedselzekerheid en veiligheid en rechtsorde. Daarbij is een keuze gemaakt voor de organisaties waar verreweg het meeste geld naar toe gaat.

Hoofdbevindingen

- Een belangrijke doelstelling van het Nederlandse beleid is het versterken van de VN op het gebied van ontwikkelingssamenwerking en vredesopbouw. Het United Nations Development Programme (UNDP) speelt hierin een cruciale rol om de inhoudelijke en operationele coördinatie tussen de ontwikkelingsorganisaties van de VN te bevorderen. Om die reden ontvangt UNDP van Nederland jaarlijks algemene vrijwillige bijdragen. Sinds 2011 is de bereidheid om financieel aan deze doelstelling bij te dragen fors gedaald. Daarvoor in de plaats is een grotere focus op de eigen Nederlandse prioriteiten gekomen.
- De verwachte comparatieve voordelen die ten grondslag liggen aan de kanalisering van middelen voor de uitvoering van programma's en projecten, worden in belangrijke mate waargemaakt. De mate waarin de organisaties inzicht verschaffen in de effectiviteit van hun activiteiten verschilt echter nogal: het beste gebeurt dat voor de programma's voor drinkwater en sanitatie van het United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF), het programma voor de aankoop en distributie van goederen en medicijnen van het United Nations Population Fund (UNFPA) en de programma's van het International Fund for Agricultural Development (IFAD).
- De overheadkosten liggen veelal binnen de gestelde normen. De grootste efficiëntieproblemen spitsen zich toe op de kosten die voortvloeien uit het gebrek aan samenwerking en overlapping.

Lessen

- De grotere concentratie op de Nederlandse prioriteiten gaat ten koste van de traditioneel grote nadruk op versterking van het multilaterale systeem. Het is niet goed mogelijk gebleken beide doelstellingen ten tijde van bezuinigingen op OS in de praktijk te combineren. Daarvoor zijn scherpere keuzes nodig.
- De noodzaak om het beleid te actualiseren geldt met name voor het terrein van conflict en fragiliteit. Daar is een geïntegreerde strategie nodig voor de Nederlandse inzet vis-à-vis de VN om een meer strategische en coherente inzet mogelijk te maken.
- Er is nog genoeg ruimte om efficiënter te werken door de Nederlandse steun aan de VN meer te concentreren op minder activiteiten en meer tijd vrij te maken voor het monitoren van de activiteiten en de inhoudelijke samenwerking.
- Het is van belang de inzet op de VN-brede onderwerpen ook in de toekomst voldoende aandacht te kunnen geven. Deze moet wel voldoende worden gevoed met expertise en bijdragen vanuit het ministerie en de ambassades.

| 6 |

Beleidsdoorlichting van het ontwikkelingsbeleid voor verbeterd waterbeheer (2006-2016). | IOB evaluatie #418

Deze evaluatie valt onder beleidsdoelstelling 2.2 van de BHOS begroting – Verbeterd waterbeheer, drinkwater en sanitatie.

Het beleidsonderzoek beoogt inzicht te geven in de effectiviteit van het ontwikkelingsbeleid voor verbeterd waterbeheer gericht op de landbouw en het stroomgebiedbeheer op sub-nationaal, nationaal en grensoverschrijdend niveau. Daarbij is ook de integratie van de doorsnijdende beleidsthema's en de beoogde betrokkenheid van de Nederlandse watersector onderzocht. Dit laatste mede met het oog op het bevorderen van economische kansen voor de Nederlandse sector. Verder zijn factoren geïdentificeerd die van invloed zijn geweest op de doelmatigheid van de beleidsprocessen. De informatiebronnen bestaan uit een serie IOB-landenstudies, beschikbare evaluatierapporten en interviews met informanten in Nederland en partnerlanden voor bilaterale samenwerking.

Hoofdbevindingen

- Op het gebied van waterbeheer slaagde het Nederlandse ontwikkelingsbeleid er grotendeels in de diverse beoogde resultaten te verwezenlijken. Het was echter minder succesvol op het gebied van de benodigde institutionele ontwikkeling en het bestendigen van verbeteringen op lokaal, (sub)nationaal en grensoverschrijdend niveau.
- De mate waarin voortgang werd geboekt met integratie van de doorsnijdende beleidsthema's klimaatverandering, milieuduurzaamheid, goed bestuur, gendergelijkheid en armoedevermindering liep uiteen. Trage voortgang hing deels samen met tekortkomingen in het ontwerp en/of de uitvoering van projecten en deels met lokale politieke, institutionele en/of sociale factoren.
- De Nederlandse overheid en kennisinstellingen hebben over het algemeen een goede reputatie als ontwikkelingspartners in het waterbeheer opgebouwd en onderhouden. De betrokkenheid van de Nederlandse watersector werd echter te hoog ingeschat en de bescheiden schaal van de activiteiten kwam niet noodzakelijkerwijs overeen met de hoge beleidsambities.
- Het beleidsproces was ten dele doelmatig. BZ werkte goed samen met belangrijke actoren en slaagde erin kennis, contacten, complementariteit en synergie van activiteiten te versterken. Doelmatigheid stond onder druk door een onrealistische opzet van veel projecten en door de omvang van de coördinatietaken als gevolg van een toename van het aantal partners en een opeenhoping van strategieën en instrumenten. Verder waren de inspanningen voor een deel gefragmenteerd en kwam de aanpak in sommige gevallen niet tegemoet aan de lokale omstandigheden. Tot slot was het monitoren en het evalueren van de beleidsresultaten niet toereikend.

Lessen

- De Nederlandse overheid neemt terecht een deel van de financiering op zich voor verbeterd waterbeheer in armere landen. Deze financiering is van vitaal belang om de rol van Nederland en de Nederlandse kennisorganisaties als gerespecteerde partners in ontwikkeling te behouden en te versterken en op die manier bij te dragen aan kennisopbouw en goede bilaterale en multilaterale relaties.
- Zorg voor duidelijkere differentiatie van beleid naar de uiteenlopende omstandigheden en relaties die zijn opgebouwd. Dit vraagt ook om meer nuance in de hulpagenda, die mede op commerciële mogelijkheden voor Nederlandse organisaties is gericht. De vraag wat de mogelijkheden van synergie zijn hangt af van de specifiek geldende omstandigheden.
- Zet in op een realistische balans in interventieniveaus – tussen haalbare en tenminste voor de middellange termijn houdbare lokale verbeteringen en bijdragen aan institutionele opbouw waarvan de resultaten minder zeker zijn. Voor grensoverschrijdend waterbeheer kan dit, afhankelijk van de omstandigheden, betekenen dat vooral landen worden gesteund die het meest te verliezen en een zwakkere onderhandelingspositie hebben.
- Zorg voor meerjarige landenplannen voor samenwerking in waterbeheer die een gecoördineerd beeld geven van alles wat de Nederlandse overheid wil doen, in, met of voor het betreffende land. Dat wil zeggen met uitleg van zowel het centraal en gedelegeerd werkpakket van BZ als van de instrumenten buiten BZ.
- Zorg ook voor een goed begrip van lokale context en draagvlak door een goede mix van vakinhoudelijke, politiek economische, sociale en institutionele expertise.
- Kies ten slotte voor een systematische en gecoördineerde aanpak van monitoring, evaluatie en rapportage over resultaten, die meer recht doet aan de (kwalitatieve) projectdoelstellingen. Zo zal onder meer het risico worden verkleind dat in het verleden geleerde lessen verloren gaan.

Beleidsdoorlichting Nederlandse inzet voor wereldwijde voedselzekerheid (2012-2016). | IOB evaluatie #419

Deze evaluatie valt onder beleidsdoelstelling 2.1 van de BHOS begroting – Toename van voedselzekerheid.

Voedselzekerheid is één van de vier speerpunten van het Nederlandse ontwikkelings samenwerkingsbeleid. De voedselzekerheidsbrieven uit 2011 en 2014 zijn samen te vatten in drie beleidsdoelen: 1) verbeterde, duurzame landbouwproductie, 2) toegang tot betere voeding, en 3) een beter ondernemingsklimaat. In de periode 2012-2016 heeft Nederland 1,5 miljard euro uitgegeven aan 248 voedselzekerheidsprojecten en programma's. IOB heeft het Nederlandse voedselzekerheidsbeleid in die periode geëvalueerd aan de hand van een inventarisatie van alle projecten, een analyse van beschikbare evaluaties, landenstudies in Bangladesh, Ethiopië, Rwanda en Uganda, en de bredere literatuur over de effectiviteit van vergelijkbare projecten.

Hoofdbevindingen

Op het niveau van de drie Nederlandse beleidsdoelen zijn goede resultaten behaald:

1. Veel landbouwprojecten, vooral op het terrein van onderzoek en voorlichting, hebben bijgedragen aan een hogere productie en een hoger inkomen.
2. Projecten die zich via sociale vangnetten, voedselverrijking en trainingen richtten op voeding, waren succesvol in het bereiken van kwetsbare groepen.
3. Projecten die het ondernemersklimaat verbeteren, vooral met de aanleg van rurale wegen, hebben bijgedragen aan landbouwontwikkeling en voedselzekerheid.

Op het niveau van de mondiale uitdagingen om honger en ondervoeding uit te bannen, en te werken aan duurzame voedselsystemen die de wereld ook in de toekomst kunnen voeden, zijn de resultaten minder overtuigend. Ten eerste waren de meeste landbouwprojecten niet primair gericht op gezonde voeding of op voedsel-onzekere mensen. Ten tweede schonken projecten vaak weinig aandacht aan de analyse, planning, monitoring en evaluatie van specifieke duurzaamheidsproblemen in de landbouw.

Er is weinig bekend over de kosteneffectiviteit, de opschaling van pilots, en de voorwaarden waaronder publiek-private partnerschappen bijdragen aan ontwikkelingsdoelstellingen. Nederlandse ambassades spelen een belangrijke rol in het verzekeren van de relevantie van het voedselzekerheidsprogramma, en zouden een grotere rol kunnen spelen in het bevorderen van meer samenhang binnen het programma.

Lessen

1. Onderscheid verschillende groepen kleine boeren: zij die commercieel kunnen opschalen, zij die buiten de landbouw werk kunnen vinden, en zij die voorlopig alleen op landbouw als overlevingsstrategie zijn aangewezen.
2. Breid het programma uit van een landbouw- en ketenoriëntatie naar een samenhangende aanpak van voedselsystemen, van productie tot consumptie.
3. Gebruik de kracht van een ketenaanpak om voedselsystemen duurzamer te maken.
4. Geef ambassades meer mogelijkheden om een samenhangend voedselzekerheidsprogramma op te zetten in partnerlanden.

Effectevaluatie Aid for Trade: “Better ways of Trading” | IOB evaluatie #420

Deze evaluatie valt onder beleidsartikel 1 van de BHOS-begroting – Duurzame handel en investeringen.

IOB onderzocht de effecten van door Nederland gefinancierde interventies ter verbetering van de handelspolitiek en handelsregulering van ontwikkelingslanden, ook wel Aid for Trade in enge zin genoemd. Nederland besteedde hieraan 163 miljoen euro in de periode van 2007 tot en met 2016, met als doel ontwikkelingslanden meer te laten profiteren van kansen die handel biedt. Handelspolitiek en handelsregulering zijn bepalend voor het succes van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid, waar dat inzet op synergie van hulp, handel en investeringen. Daarom is de studie van groot belang voor de geplande beleidsdoorlichting van artikel 1.

IOB onderscheidde op basis van de bestedingen drie hoofdcategorieën in de door Nederland gefinancierde interventies: handelspolitiek (28%), handelsfacilitatie (44%) en standaarden (28%). De interventies zijn beoordeeld op hun directe effecten en op de waarschijnlijkheid dat de interventies hebben bijgedragen aan een toename van de handel en van de diversiteit van de handel.

Hoofdbevindingen

- De Nederlandse bijdragen aan verbetering van de handelspolitiek en onderhandelingscapaciteit van ontwikkelingslanden heeft geleid tot een toename van de kennis en kunde in ontwikkelingslanden, waardoor zowel de deelname in de WTO als het nationale en regionale handelsbeleid van deze landen is verbeterd.
- De mate waarin de hierboven geconstateerde verbetering de omvang en samenstelling van de handel heeft beïnvloed hangt af van de implementatie van hervormingen, handelsfacilitatie en het vermogen van de economie om te profiteren van handelsmogelijkheden.
- De door Nederland gesteunde handelsfacilitatie heeft de transactiekosten verminderd en naar verwachting substantieel bijgedragen aan de toename van handel en het economisch voordeel daarvan in de ontvangende landen.
- De continuïteit en het succes van handelsfacilitatie hangt af van de mate waarin de ontvangende overheid en de private sector zijn betrokken en de mate waarin donorcoördinatie en de samenhang met het Private Sector Development (PSD)-beleid wordt geadresseerd.
- De Nederlandse steun aan de Standards and Trade Development Facility (STDF) heeft in ontwikkelingslanden bijgedragen aan de onderkenning van het belang voor handel van standaarden en institutionele capaciteit voor normering en handhaving. Dit heeft geleid tot effectievere participatie in de WTO en een betere samenhang tussen nationaal en regionaal beleid ten aanzien van standaarden.
- De introductie van standaarden door Nederlandse NGO's, vaak in het kader van convenanten met de private sector, hebben niet of nauwelijks effect op de omvang of de samenstelling van de handel van ontwikkelingslanden.

Lessen

- De effectiviteit van programma's ter verbetering van de handelspolitiek en de onderhandelingscapaciteit van ontwikkelingslanden kan worden vergroot door ondersteuning voor minimaal tien jaar toe te zeggen.
- Versterk de samenhang tussen handelsbeleid en PSD-beleid en algemeen ontwikkelingsbeleid.
- Stel eisen aan deelnemers aan trainingsprogramma's, wat betreft vooropleiding en vervolg.
- Verbeter de coördinatie en monitoring van de Nederlandse programma's die de handelspolitiek van ontwikkelingslanden ondersteunen, door die te delegeren aan de PV in Genève.
- Pas op voor onevenwichtige effecten van handelsfacilitatie. Dat risico is er als de ondersteuning slechts gericht is op snelle resultaten, op alleen de formele sector (en niet ook op de informele sector), op handel in goederen (en niet ook op handel in diensten) en op importen of exporten in plaats van op beide.
- Stem de handelsfacilitatieprogramma's beter af op het handelsbeleid van de ontvangende overheid, betrek de private sector en zorg voor samenhang met het PSD-beleid.
- Verbeter de donorcoördinatie om doublures en langs elkaar heen werken te voorkomen en de ontvangende overheid te ontlasten.
- Hou rekening met de gevestigde belangen en de politieke context.
- Investeer in grondige analyse van de grootte van het effect van de handelsfacilitatieprogramma's op handel.
- Verbeter de capaciteitsopbouw met betrekking tot standaarden gericht op handel door a) STDF meer te laten focussen op zijn netwerkfunctie en de selectie van projecten daar ook op te richten; b) de capaciteitsopbouw te verbinden met concrete handelsfacilitatie; en c) capaciteitsopbouw zowel op import als op export te richten.
- Richt de capaciteitsopbouw voor standaarden, normering en handhaving niet alleen op goederen en diensten die worden verhandeld, maar ook op binnenlandse producten en diensten. De introductie van internationale standaarden voor de binnenlandse markt heeft een positief effect op de handel.
- Betrek overheidsorganisaties bij activiteiten gericht op private standaarden en certificering; zoals bij convenanten.

Lopend onderzoek

Buitenlandse Zaken (BZ)

Beleidsdoorlichting van ontwapening, wapenbeheersing, non-proliferatie van massavernietigingswapens en het wapenexportbeleid

Deze evaluatie valt onder beleidsartikel 2 van de BZ-begroting – Veiligheid en stabiliteit.

De beleidsdoorlichting van operationele doelstelling 2.3 ('Bevordering van ontwapening en wapenbeheersing, bestrijding van proliferatie van massavernietigingswapens en het voeren van een transparant en verantwoord wapenexportbeleid') van de begroting van het ministerie van BZ gaat over verschillende vormen van internationale samenwerking die er op zijn gericht om de verspreiding van conventionele wapens en massavernietigingswapens alsmede van andere potentieel gevaarlijke goederen en kennis tegen te gaan en de potentiële dreiging die daarvan uitgaat te verminderen.

De beleidsdoorlichting richt zich specifiek op vier prioritaire onderwerpen:

- het VN-Wapenhandelsverdrag (ATT);
- het Non-Proliferatie Verdrag (NPV);
- het Chemische Wapens Verdrag (OPCW); en
- het exportcontrolebeleid van strategische goederen, dat wil zeggen de controle op de export van militaire goederen (conventionele wapens en overtollig defensiematerieel) en van zogenaamde dual-use goederen.

Daarbij zal specifiek aandacht worden besteed aan een aantal doorsnijdende thema's van het beleid:

- versterking van de internationale rechtsorde;
- de universele ondertekening en ratificatie van internationale verdragen en afspraken;
- harmonisatie van de naleving van deze verdragen en afspraken; en
- transparantie.

De beleidsdoorlichting beoogt inzicht te verschaffen in de manier waarop het ministerie in de periode 2009-2016 uitvoering heeft gegeven aan het beleid.

De centrale onderzoeksvragen zijn als volgt geformuleerd:

1. Hoe heeft het ministerie van BZ uitvoering gegeven aan het beleid op het terrein van ontwapening, wapenbeheersing en de non-proliferatie van massavernietigingswapen en aan welke resultaten heeft het bijgedragen?
2. Hoe heeft het ministerie van BZ uitvoering gegeven aan het exportcontrolebeleid voor strategische goederen en aan welke resultaten heeft het op dit terrein bijgedragen?

Voor zover andere Nederlandse instellingen bij het beleid zijn betrokken gaat het specifiek om hun relatie met het ministerie van BZ.

In de specifieke vraagstelling volgt de beleidsdoorlichting de vereiste elementen van de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek, inclusief een reconstructie van het gevoerde beleid en de motivatie daarvoor, een overzicht en analyse van de beschikbare en gebruikte middelen, en een analyse van de doeltreffendheid en doelmatigheid van het gevoerde beleid. Speciale aandacht wordt besteed aan de verschillende internationale fora waarbinnen Nederland samenwerkt om zijn beleidsdoelstellingen te realiseren, inclusief de Europese Unie en de Verenigde Naties. De beleidsdoorlichting zal in 2018 worden afgerond.

Beleidsdoorlichting Nederland en het Europees Nabuurschapsbeleid

Deze evaluatie valt onder beleidsartikel 3 van de BZ-begroting – Europese samenwerking.

In 2017 is het onderzoek voor de beleidsdoorlichting 'Nederland en het Europees Nabuurschapsbeleid' voortgezet. Met het Europees Nabuurschapsbeleid (ENB) beoogt de Europese Unie bij te dragen aan een stabiele, veilige en welvarende nabuurregio, ook wel omschreven als een 'ring of friends'. Hiertoe biedt de Unie aan haar oostelijke en zuidelijke buurlanden economische integratie, politieke associatie, mobiliteit en financiële en technische assistentie, in ruil voor hervormingen op het gebied van democratie, de rechtsstaat en een markteconomie. In 2015 is het ENB herzien. Sindsdien ligt er meer nadruk op de stabilisering van de regio, meer differentiatie tussen de buurlanden en meer gelijkwaardigheid en eigenaarschap. Deze beleidsdoorlichting heeft betrekking op twee beleidsdoelstellingen van de begroting van het ministerie van BZ: 3.2 ('een effectief, efficiënt en coherent optreden van de Unie ten opzichte van derde landen en regio's, inclusief ontwikkelingslanden') en 2.5: ('bevordering van transitie in prioritaire gebieden').

In deze beleidsdoorlichting gaat IOB na op welke manier en in welke mate Nederland heeft bijgedragen aan de effectiviteit, efficiëntie en coherentie van het ENB. Daartoe is allereerst onderzocht welke factoren bepalend waren voor de effectiviteit en coherentie van het ENB. Vervolgens is onderzocht op welke manier Nederland het ENB mede heeft vormgegeven en uitgevoerd. Op basis van deze twee elementen vormt IOB een oordeel over de Nederlandse bijdrage aan een effectief, efficiënt en coherent ENB.

De onderzoeksopzet kende de volgende onderdelen:

- een literatuurstudie naar de effectiviteit en coherentie van het ENB;
- vier landen-specifieke casestudies van twee oostelijke nabuurschapslanden (Georgië en Azerbeidzjan) en twee zuidelijke (Egypte en Tunesië);
- een bureaustudie aangevuld met interviews over de Europese financiële en technische assistentie aan de nabuurschapslanden;
- een analyse van de wijze waarop Nederland het ENB mede heeft vormgegeven en uitgevoerd.

In 2015 heeft IOB de evaluatie van het Matra-programma in de landen van het Oostelijk Partnerschap (Armenië, Azerbeidzjan, Belarus, Georgië, Moldavië en Oekraïne) afgerond. Ook heeft IOB in 2015 de Nederlandse steun aan de transitie in de Arabische landen in Noord-Afrika (met een focus op Egypte, Jordanië, Libië, Marokko en Tunesië) geëvalueerd. Beide evaluaties dienen als bouwsteen voor deze beleidsdoorlichting, die in 2018 wordt afgerond.

Op 8 maart 2017 is de in opdracht van IOB uitgevoerde literatuurstudie¹ (te downloaden van de IOB-website) besproken in een expertseminar in Brussel en gepresenteerd in een publieksbijeenkomst.

Evaluatie Nederland als gastland voor internationale organisaties

Deze evaluatie valt onder beleidsartikel 4 van de BZ-begroting – Consulaire belangenbehartiging en het internationaal uitdragen van Nederlandse waarden en belangen.

| 13 |

In 2008 heeft IOB een beleidsdoorlichting uitgevoerd van het Nederlandse gastlandbeleid. Het doel van deze evaluatie in 2017 is de stand van zaken van het gastlandbeleid op te maken sinds 2008. De resultaten van de studie worden mede gebruikt als input voor de actualisering van het gastlandbeleid. Ook dient de evaluatie als bouwsteen voor de beleidsdoorlichting van geheel artikel 4 van de BZ-begroting.

De evaluatie richt zich primair op de rol van het ministerie van BZ met betrekking tot de doeltreffendheid en coherentie van het Nederlandse gastlandbeleid. BZ is het formele aanspreekpunt voor de internationale organisaties (IO's), heeft een aantal uitvoerende taken en een coördinerende functie. Hieronder vallen bijvoorbeeld relatiebeheer/communicatie met IO's, beheer van de zetelverdragen, en coördinatie van beleid en uitvoering.

De evaluatievragen hebben betrekking op de ontwikkeling en achtergrond van het gastlandbeleid, de uitvoering van beleid gericht op het vestigingsklimaat/gastheerschap en het aantrekken van nieuwe IO's. De vragen worden geordend volgens drie thema's: de beleidsomschrijving, de effectiviteit van het beleid gericht op het aantrekken van nieuwe IO's en de effectiviteit van beleid gericht op het behouden van al aanwezige IO's. Ze worden beantwoord aan de hand van desk study, interviews, case studies en een enquête.

¹ Hrant Kostanyan ed. (2017), *Assessing European Neighbourhood Policy; Perspective from the Literature*, Brussels: CEPS/ London: Rowman and Littlefield International.

Evaluatie Consulaire dienstverlening en regulering personenverkeer

Deze evaluatie valt onder beleidsartikel 4 van de BZ-begroting – Consulaire belangenbehartiging en het internationaal uitdragen van Nederlandse waarden en belangen.

Hoe heeft het ministerie in de periode 2011-2016 uitvoering gegeven aan het beleid op het gebied van consulaire dienstverlening en visumverlening? En hoe doeltreffend en doelmatig is deze uitvoering geweest? Dit zijn de centrale vragen van deze beleidsevaluatie. De focus ligt op de onderwerpen algemene consulaire bijstand, reisadviezen, crisisbeheersing en -respons, reisdocumenten en visa. De evaluatie kijkt ook naar de strategische keuzes die de directie Consulaire Zaken en Visumbeleid (DCV) in de evaluatieperiode heeft gemaakt: centralisatie, digitalisering, het uitbesteden van bepaalde uitvoerende taken en meer aandacht voor de relatie tussen het consulaire veld en andere beleidsterreinen. Het onderzoek wordt gevoed door diverse bronnen, waaronder beleidsdocumenten en interviews met medewerkers op het departement en andere stakeholders (o.a. andere overheidsorganen en het bedrijfsleven). Ook worden twee deelonderzoeken uitgevoerd, naar de zogenoemde 'multi-kanaalstrategie' van BZ en de doelmatigheid van consulaire dienstverlening. De evaluatie wordt opgeleverd in herfst 2018.

Lopend onderzoek

Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS)

Casestudies hulp, handel en investeringen

Deze evaluatie valt onder beleidsartikel 1 van de BHOS-begroting – Duurzame handel en investeringen.

In de beleidsnota ‘Wat de wereld verdient: een nieuwe agenda voor hulp, handel en investeringen’, gepubliceerd in april 2013, werd het nieuwe beleid voor buitenlandse handel en ontwikkelings-samenwerking uiteengezet. Om de ontwikkelingen in de wereld het hoofd te bieden en de veranderende relaties met partnerlanden vorm te geven, werden drie centrale doelstellingen geformuleerd: armoedebestrijding, duurzame groei wereldwijd en succes voor Nederlandse bedrijven in het buitenland. Acht partnerlanden werden geïdentificeerd als overgangslanden waar de relatie zowel op hulp als op handel gebaseerd zou zijn. Wat de Wereld verdient heeft niet aangegeven hoe de integratie van hulp, handel en investeringen vorm moet krijgen, noch hoe dit moet leiden tot synergie tussen de beschikbare instrumenten.

Deze studie richt zich op de manier waarop het beleidsproces van de integratie van hulp, handel en investeringen en de overgang van hulp naar handel in de praktijk is verlopen in drie partnerlanden: Bangladesh, Ethiopië en Kenia. Als zodanig zal het deel uitmaken van de bredere beleidsevaluatie in 2020. Het onderzoek kijkt niet naar de effectiviteit en impact van de hulp-, handels- en investerings-agenda, maar voorziet in een beleidsreconstructie en beschouwt de synergie en samenhang in het beleid in deze drie partnerlanden.

Effectevaluatie Economische diplomatie

Deze evaluatie valt onder beleidsartikel 1 van de BHOS-begroting – Duurzame handel en investeringen.

Economische diplomatie is een van de speerpunten van het huidige Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerkingsbeleid, maar is sinds de integratie van het Directoraat-Generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen (DGBEB) binnen het ministerie van BZ nog niet geëvalueerd. Deze evaluatie heeft tot doel het verkrijgen van inzicht in de effecten van interventies die in het kader van de economische diplomatie zijn (en worden) uitgevoerd, en beoogt vooral ook aan te sluiten bij de DGBEB-moderniseringsagenda en zodoende bij te dragen aan de leerfunctie.

Deze hoofdvraag luidt: *Op welke wijze en in welke mate dragen interventies van economisch diplomatieke aard bij aan versterking van de internationale handels- en investeringspositie van Nederland?* Het onderzoek zal in 2018 worden afgerond.

Hoewel de rechtvaardiging van overheidsinterventies op het gebied van economische diplomatie breed gedragen wordt, is er vooralsnog weinig bekend over de effecten van dit beleid. Hierdoor is het onduidelijk in hoeverre en op welke wijze economische diplomatie bijdraagt aan de doelstellingen van het Nederlandse buitenlands economisch beleid. Lessen uit deze evaluatie zouden bij kunnen dragen aan de doelgerichtheid van het huidige en toekomstige economisch diplomatieke beleid.

Evaluatie van het Nederlandse IMVO-beleid

Deze evaluatie valt onder beleidsartikel 1 van de BHOS-begroting – Duurzame handel en investeringen.

Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) is een belangrijk speerpunt in de hulp- en handelagenda. Centraal in deze evaluatie staat de vraag of het IMVO-beleid heeft geleid tot concrete resultaten en welke lessen we kunnen formuleren voor toekomstig beleid. De evaluatie richt zich op vijf pijlers van het beleid: 1) sectorconvenanten; 2) kaders voor het bedrijfsleveninstrumentarium, 3) kaders voor inkoop door de overheid; 4) activiteiten van ambassades; en 5) internationale samenwerking en wetgeving. De evaluatie toetst de veronderstelling dat deze activiteiten bijdragen aan betere due diligence door Nederlandse bedrijven conform de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en daarmee aan het terugdringen van risico's in hun wereldwijde productieketens.

Naast de effectiviteitsvraag komen ook andere evaluatievragen aan de orde. Zo wordt bezien hoe de resultaten zich verhouden tot de inspanningen (doelmatigheid), of en in hoeverre de pijlers elkaar versterken (coherentie) en hoe relevant en additioneel het IMVO-beleid is. Het onderzoek omvat naast deskresearch gesprekken met betrokkenen in Nederland, maar ook met partijen daarbuiten. In totaal zijn vier landenstudies – Bangladesh, Colombia, Ethiopië en India – gepland om inzicht te verkrijgen in lokale omstandigheden en effecten van beleid ter plekke. Naar verwachting worden de resultaten van de evaluatie eind 2018 opgeleverd.

Evaluatie van het Wederopbouwfonds 2012-2015 en het Strategische Partnerschap Chronische Crises 2014-2016

Deze evaluatie valt onder beleidsartikel 4 van de BHOS-begroting – Vrede en veiligheid voor ontwikkeling.

Het Wederopbouwfonds (2012-2015) en het Strategische Partnerschap Chronische Crises (SPCC, 2014-2016) zijn instrumenten die zich richtten op het realiseren van de doelstellingen van één van de speerpunten van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid: Veiligheid en Rechtsorde. Via de twee instrumenten zijn voor meer dan € 150 miljoen 36 NGO projecten gesteund in 26 landen en regio's. De beide instrumenten zijn de voorlopers van het huidige Addressing Root Causes (ARC) Fund.

De evaluatie richt zich zowel op het financieringsproces van de beide instrumenten als op de effecten van de projecten. Daarnaast neemt de evaluatie ook de tenderprocedure van het ARC Fund mee, om te identificeren in hoeverre de geleerde lessen van de beide instrumenten reeds zijn geïncorporeerd. De hoofdvraag van de evaluatie luidt: *'In hoeverre hebben het Wederopbouwfonds en SPCC bijgedragen aan de voortgang op de doelstellingen van het speerpunt Veiligheid en Rechtsorde in de regio's waar de projecten zijn geïmplementeerd?'*

Om deze vraag te beantwoorden is een desk-studie uitgevoerd naar alle bestaande documentatie van de projecten en is reeds gesproken met de implementerende staf van alle organisaties en met de betrokken beleidsmedewerkers. Gezien de wisselende kwaliteit van de evaluaties van de projecten is er echter verdiepend onderzoek nodig. Momenteel wordt een literatuuronderzoek uitgevoerd naar de effecten van vergelijkbare specifieke interventies in vergelijkbare landen. Daarnaast wordt veldonderzoek uitgevoerd binnen regio's in landen waar relatief veel projecten van beide instrumenten geïmplementeerd zijn.

De geselecteerde regio's voor veldonderzoek zijn:

- Zuid-Soedan: Western Bahr el Ghazal
- Zuid-Soedan: Central Equatoria
- Ethiopië: Oromia
- Ethiopië: Somali Region
- Burundi: Cibitoke
- Burundi: Bujumbura Rural

De evaluatie zal dienen als bouwsteen voor de beleidsdoorlichting van artikel 4 (Vrede en veiligheid voor ontwikkeling) van de BHOS-begroting, die in 2022 zal worden afgerond. Deze effectevaluatie zal in 2018 worden afgerond.

Lopend onderzoek

Overige studies

Transitie en inclusieve ontwikkeling in sub-Sahara Afrika

In de afgelopen 25 jaar is de extreme armoede in de wereld sterk verminderd. Begin jaren negentig leefden 1,8 miljard mensen in extreme armoede (35% van de wereldbevolking). Ruim twintig jaar later zijn dat er minder dan 800 miljoen (11%). De helft daarvan leeft in sub-Sahara Afrika. Ondanks een hoge economische groei van gemiddeld 6-8% per jaar slaagden veel landen op het Afrikaanse continent er niet in om de extreme armoede aanzienlijk terug te dringen. In 2013 leefden bijna 400 miljoen Afrikanen, 41% van de bevolking, in extreme armoede. Dat waren er meer dan tien of twintig jaar eerder. Prognoses van onder meer de Wereldbank laten zien dat de wereldgemeenschap de doelstelling, om in 2030 extreme armoede uitgebannen te hebben, voor sub-Sahara Afrika niet zal realiseren. Datzelfde geldt voor de doelstelling om ongelijkheid binnen en tussen landen te verminderen. Jongeren, en vooral ook jonge vrouwen, behoren tot de groepen met de laagste inkomens en de grootste bestaansonzekerheid.

Doel van de IOB-studie over armoede en ongelijkheid in sub-Sahara Afrika was om voor een breder publiek de structurele achtergronden van de sociaaleconomische ontwikkeling in sub-Sahara Afrika te schetsen. Het rapport analyseert de oorzaken van de hoog blijvende armoede en noemt een aantal oplossingsrichtingen, primair voor de overheden zelf, maar ook voor donoren. De studie is gebaseerd op rapporten van internationale organisaties, academische literatuur, evaluaties: Burkina Faso, Ethiopië, Rwanda, Senegal, Tanzania en Uganda.

Hoofdbevindingen

In sub-Sahara Afrika was in de afgelopen twintig jaar het effect van economische groei op de vermindering van armoede beperkt. Oorzaken zijn hoge armoedecijfers in de uitgangssituatie, een inkomen ver beneden de armoedegrens, een hoge ongelijkheid en een hoge bevolkingsgroei (van ongeveer drie procent per jaar). Een andere oorzaak is de structuur van de economische groei. Deze berustte vooral op de stijging van de export van grondstoffen en landbouwgewassen. De productiviteit in de landbouw blijft, ondanks alle vooruitgang, laag. De mijnbouw (olie, gas en mineralen) heeft een sterk enclavekarakter met beperkte uitstralingseffecten naar de rest van de economie. Het aandeel van de verwerkende industrie in de economie en werkgelegenheid bleef in veel landen beperkt. Oorzaken zijn een gebrekkige economische infrastructuur en een lage opleiding van de beroepsbevolking. De dienstensector kent een duale structuur: hoogproductieve diensten als banken en verzekeringswezen worden steeds belangrijker, maar genereren weinig banen. De grootste toename van de werkgelegenheid komt van informele en laagproductieve diensten.

Lessen

Afrika staat voor de opgave om werk te vinden voor de 15-20 miljoen jongeren die in de komende jaren zullen toetreden tot de arbeidsmarkt. Demografische druk, extreme armoede, ongelijkheid en een gebrek aan perspectief vormen ingrediënten die de stabiliteit in de regio bedreigen. Om hier iets aan te doen is een multisectorale strategie noodzakelijk, waarin de volgende elementen centraal staan:

1. *Verhoging van de productiviteit in de landbouw* via gerichte ondersteuning van kleinere boeren, onder meer door verbetering van de toegang tot landbouwinputs en -gereedschappen, ondersteuning van mechanisatie, vraaggerichte training in achtergebleven gebieden;
2. *Versterking van de infrastructuur* in achtergebleven regio's via investeringen in wegen, energievoorziening, water en sanitatie en (andere) publieke voorzieningen;
3. *Stimulering van een arbeidsintensieve industrie* (vooral agro-industrie) via versterking van de transportinfrastructuur, betrouwbare energievoorziening, de toegang tot kapitaal en de verbetering van aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt;
4. Vanuit de problematiek van de jeugdwerkloosheid zijn omvangrijke investeringen in *secundair onderwijs en beroepsonderwijs* noodzakelijk om de transitie naar een productievere landbouw, industrie en productieve diensten te kunnen realiseren;
5. Seksuele voorlichting en een grotere beschikbaarheid van voorbehoedsmiddelen zijn noodzakelijk om de bevolkingsgroei af te remmen. Investeringen in de *basisgezondheidszorg* zijn kosteneffectief en komen vooral ten goede komen aan de armste groepen;
6. Ondersteuning van *cash transfer* programma's: conditionele en onconditionele inkomensoverdrachten behoren op korte termijn tot de meest effectieve instrumenten om armoede en ongelijkheid te verminderen.

Literatuurstudie onderwijs voor vluchtelingenkinderen en werkgelegenheid voor vluchtelingen-jongeren

In de regeringsverklaring van 10 oktober 2017, Vertrouwen in de toekomst, werd aangekondigd dat extra middelen voor ontwikkelingssamenwerking zouden worden gereserveerd. Een belangrijk deel daarvan zou worden bestemd voor opvang in de regio. Het ging hier met name om vluchtelingen uit Syrië, Somalië en Zuid-Soedan, waarvan een aanzienlijk deel jonger is dan 18 jaar. Onderwijs voor kinderen en maatregelen om de kansen op werk voor jongeren te vergroten kregen daarbij speciale aandacht.

Om het ministerie in staat te stellen beter beslagen ten ijs te komen bij besluiten over waar en waarvoor deze extra middelen te investeren, heeft IOB, in overleg met de betrokken beleidsafdelingen, besloten om een korte literatuurstudie laten verrichten. Deze studie, gebaseerd op bestaand empirisch (evaluatie-) onderzoek, richt zich op twee hoofdvragen: (i) wat zijn de voornaamste problemen op het terrein van onderwijs en werkgelegenheid voor deze doelgroepen; en (ii) wat is bekend over geboekte resultaten op deze terreinen en over wat werkt. De literatuurstudie focust zich op de landen in het Midden-Oosten en de Hoorn van Afrika waar vluchtelingen uit genoemde landen worden opgevangen. De studie zal eind februari 2018 zijn afgerond.

Communicatie en samenwerking

Communicatie

Omwille van de brede internationale bruikbaarheid worden steeds meer rapporten in het Engels gepubliceerd, of wordt een vertaalde samenvatting uitgebracht. Naast de evaluatierapporten brengt IOB bij elk rapport een korte *nieuwsbrief* uit. Hierin staan de belangrijkste bevindingen en lessen en wordt verslag gedaan van het evaluatieonderzoek. Nieuwsbrieven verschijnen meestal in het Nederlands.

IOB heeft haar bereik en zichtbaarheid verder vergroot door actief gebruik te maken van *Twitter*. Na vorig jaar de grens van 1.000 volgers overschreden te hebben, groeide het aantal volgers in 2017 wederom flink tot ruim 1480. Onder de volgers bevinden zich diverse journalisten, wetenschappers, beleidsmedewerkers, collega-evaluatoren en politici. Via dit medium kondigt IOB lezingen en bijeenkomsten aan, deelt nieuws op evaluatiegebied en verwijst naar nieuwe publicaties en aanverwante artikelen. Naast de berichten die volgers zelf plaatsen over – of gericht aan – IOB, worden de tweets van IOB regelmatig door verschillende volgers verspreid, waardoor een substantieel netwerk van mensen wordt bereikt, zowel in binnen- als buitenland.

Lustrum

In 2017 bestond IOB 40 jaar en vierde dit met een lustrumsymposium op 14 december 2017, getiteld *Changing Directions in Foreign Policies. IOB at 40: Learning for Performance*. Tijdens het Lustrum werd teruggekeken naar het verleden maar werden ook nieuwe thema's voor de toekomst besproken. Er vonden meerdere interactieve parallelsessies plaats, variërend van contra-terrorisme tot de toekomst van het VN-systeem en van klimaatadaptatie tot hulp en handel.

Het lustrum werd met 300 bezoekers zeer goed bezocht. IOB is erin geslaagd om zich zowel intern als extern op de kaart te zetten. Voor een volledig verslag van de toespraken, presentaties en parallelsessies, zie: www.iob-evaluatie.nl/lustrumsymposium

Lezingen, presentaties en conferenties

Januari 2017

- Conferentie 'Unintended effects of international cooperation'
Organisatie en verzorgen deelsessie

Februari 2017

- Beleidsdoorlichting begrotingsartikel 2.3
Presentatie voor Hoofd evaluatie afdeling NZAID

Maart 2017

- *What prospects for an effective and coherent European Neighbourhood Policy? Looking back to look ahead*, Brussel
Deelname aan expert seminar en paneldiscussie
- *Evaluëren van Wapenexport*
Gastcollege MA European Public Affairs van Universiteit van Maastricht

Mei 2017

- *Onderzoek bij Buitenlandse Zaken*
Gastcollege Master Geschiedenis van Universiteit van Utrecht

Juni 2017

- *Evaluating military interventions in Afghanistan*
Presentatie voor DACH Treffen, Scheveningen
- *The Netherlands*.
Presentatie voor Webinar Monitoring and evaluating the role of business in the SDG's, Global Value, EU, Brussel
- *Financing development*
Presentatie en paneldiscussie Eurodad International Conference
- *Evaluating Foreign Policy*
Gastcollege ISS

September 2017

- *Development cooperation in conflict-affected states. Lessons from evaluations*
Presentatie en paneldiscussie, Deval, Bonn.
- *Het Evaluatie Jaaroverzicht*
Paneldiscussie Dag van het Evalueren, Den Haag.
- *Hoe meet je de impact van Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO)-beleid?*
Workshop Dag van het Evalueren, Den Haag.
- *Effecten van stoppen met ontwikkelingssamenwerking*
Gastcollege BSc Ontwikkelingseconomie van Wageningen University

November 2017

- *Het evaluatiestelsel. Ervaringen van IOB*
Presentatie en paneldiscussie Lustrumworkshop over het evaluatiestelsel, Den Haag.
- *Evalueren van wapenexport*
Gastcollege MA International Studies van Universiteit van Leiden

Internationaal overleg

OECD/DAC Network on Development Evaluation

Het Network on Development Evaluation (EvalNet) is het forum van de evaluatiedirecties van de DAC-leden (Development Assistance Committee van de Organisation for Economic Co-operation and Development). EvalNet werkt in toenemende mate samen met nieuwe partners (private fondsen, non-DAC donoren, en dergelijke). Ook wordt aandacht gegeven aan versterking van de synergie tussen de DAC, EvalNet en de overige hulporganen van de DAC.

| 23 |

IOB heeft de volgende rol in het netwerk:

1. bevorderen van de relevantie van EvalNet en de doelmatigheid van de werkwijze van dit hulporgaan, rekening houdend met het werkprogramma van de DAC, de 'beyond aid' agenda, de SDG's, en, in toenemende mate, vraagstukken op het terrein van (on-)veiligheid, conflict en migratie.
2. ondersteunen van, en actief deelnemen aan initiatieven van EvalNet gericht op het verkrijgen van een beter inzicht in de doeltreffendheid van multilaterale organisaties en partnerschappen;
3. bevorderen binnen EvalNet van een doeltreffende en doelmatige werkverdeling van evaluatiediensten, inclusief het leren en benutten van elkaars evaluaties en het programmeren van gezamenlijke evaluaties. Directeur IOB is sinds 2017 een van de twee vice-voorzitters van EvalNet.

Zie voor een overzicht van de taken en werkwijze van de verschillende evaluatiediensten de website van EvalNet: www.oecd.org/dac/evaluation

Evalnet ontsluit ook – onder meer thematisch - de evaluaties van de verschillende evaluatiedirecties van de OECD-DAC-leden. Zie hiervoor het DAC Evaluation Resource Centre DeRec: www.oecd.org/derec/?hf=5&b=0&s=score

EU HEADS

Het EU HEADS overleg is een initiatief van de Evaluatie Eenheid van het Directoraat-Generaal voor ontwikkelingssamenwerking van de Europese Commissie. Het jaarlijkse overleg wordt gebruikt voor bespreking van de evaluatieplannen van de eenheid, voor uitwisseling van de programmering en voor het zoeken van mogelijkheden om meer samen te werken. In de afgelopen jaren heeft dat geleid tot de ontwikkeling van een gemeenschappelijke methodologie voor de evaluatie van begrotingssteun en het uitvoeren van gezamenlijke evaluaties op dat terrein. Het streven is om de aanpak te verbreden naar andere vormen van programmahulp.

Nordic+

Sinds enkele jaren maakt IOB-deel uit van de *Nordic+ group on evaluation*, een groep gelijkgezinde (voornamelijk Scandinavische) evaluatiediensten, die in de regel gezamenlijk optrekt in Evalnet (zie boven). In 2017 vond het overleg plaats in Berlijn, waar Deval optrad als gastheer. De behandelde thema's waren onder meer: de 'big five' evaluatiecriteria van de OECD-DAC, mede in het licht van de SDG's, het versterken van evaluatiecapaciteit, real time evaluatie, het evalueren van duurzaamheid en evaluaties van het vluchtelingenbeleid en de opvang in de regio.

DACH Treffen

IOB neemt op uitnodiging deel aan het zogenoemde 'DACH Treffen', de jaarlijkse bijeenkomst van Duitssprekende evaluatiediensten van Duitsland, Oostenrijk, Luxemburg en Zwitserland. IOB was in juni gastheer van deze bijeenkomst. De evaluatiethema's die hier o.m. geagendeerd werden, betroffen humanitaire hulp, de geïntegreerde benadering van veiligheid, beleid voor duurzame ontwikkeling en werkgelegenheidsprojecten.

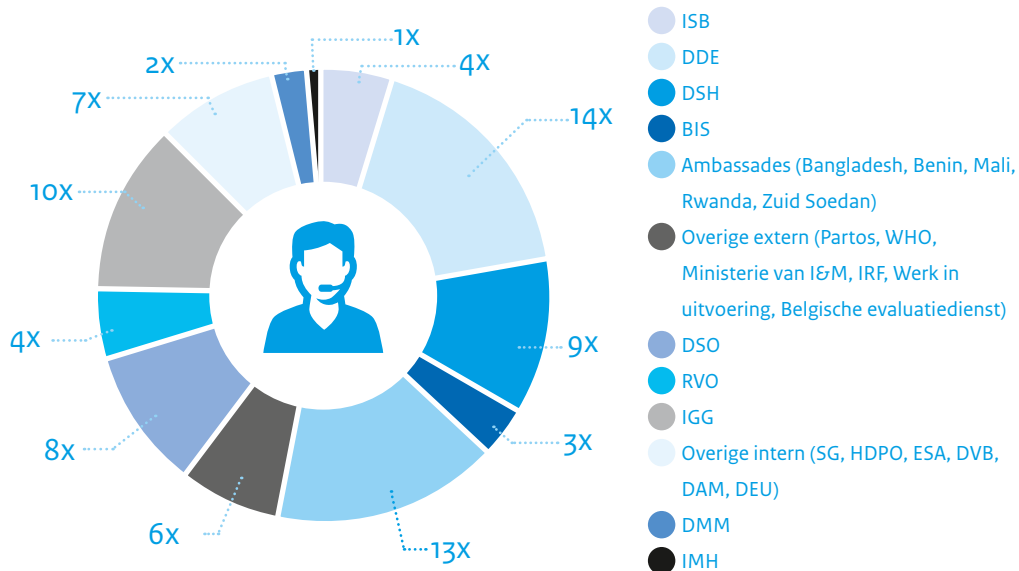
De helpdesk van IOB

Ook in 2017 heeft de helpdesk advies gegeven aan directies en posten over de opzet en uitvoering van evaluaties die zij zelf organiseren (de ‘decentrale evaluaties’). Dit gebeurt op verschillende manieren en op wisselende momenten in het evaluatieproces – van het geven van schriftelijk commentaar tijdens het opzetten van een evaluatieonderzoek tot deelname aan een referentiegroep gedurende de evaluatie. IOB geeft desgevraagd ook advies over evaluatiebeleid en -onderzoek dat buiten het ministerie wordt geformuleerd dan wel uitgevoerd.

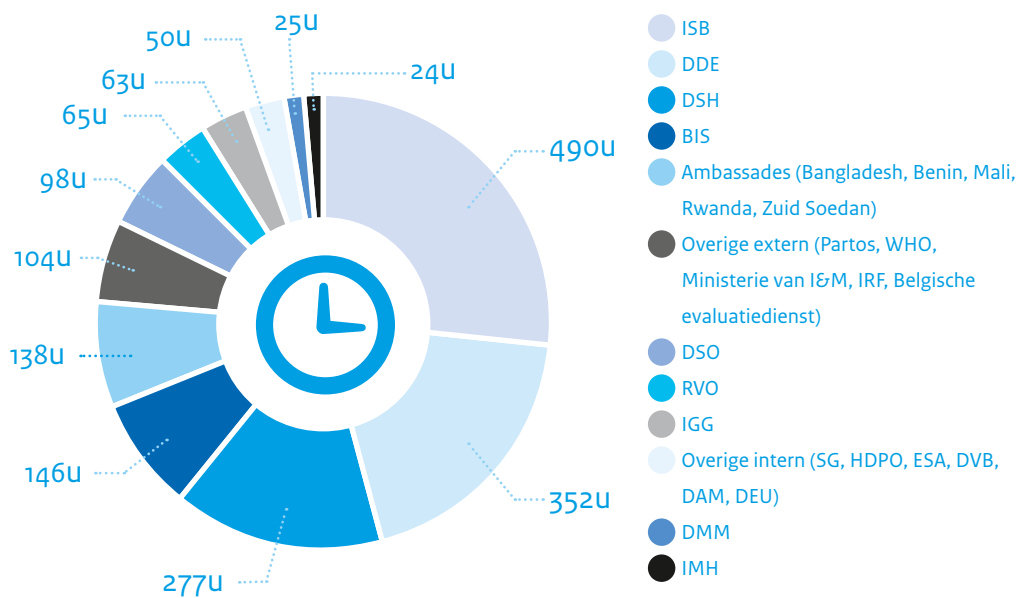
De helpdeskfunctie van IOB heeft ook in 2017 op verschillende manieren bijgedragen aan versterking van de evaluatie-functie van het ministerie. Ten opzichte van 2016 is het aantal adviezen en de daarmee gemoeide tijd tegelijk licht gedaald: van 95 verzoeken om assistentie naar 81 en van bijna 2000 adviesuren naar ruim 1800.

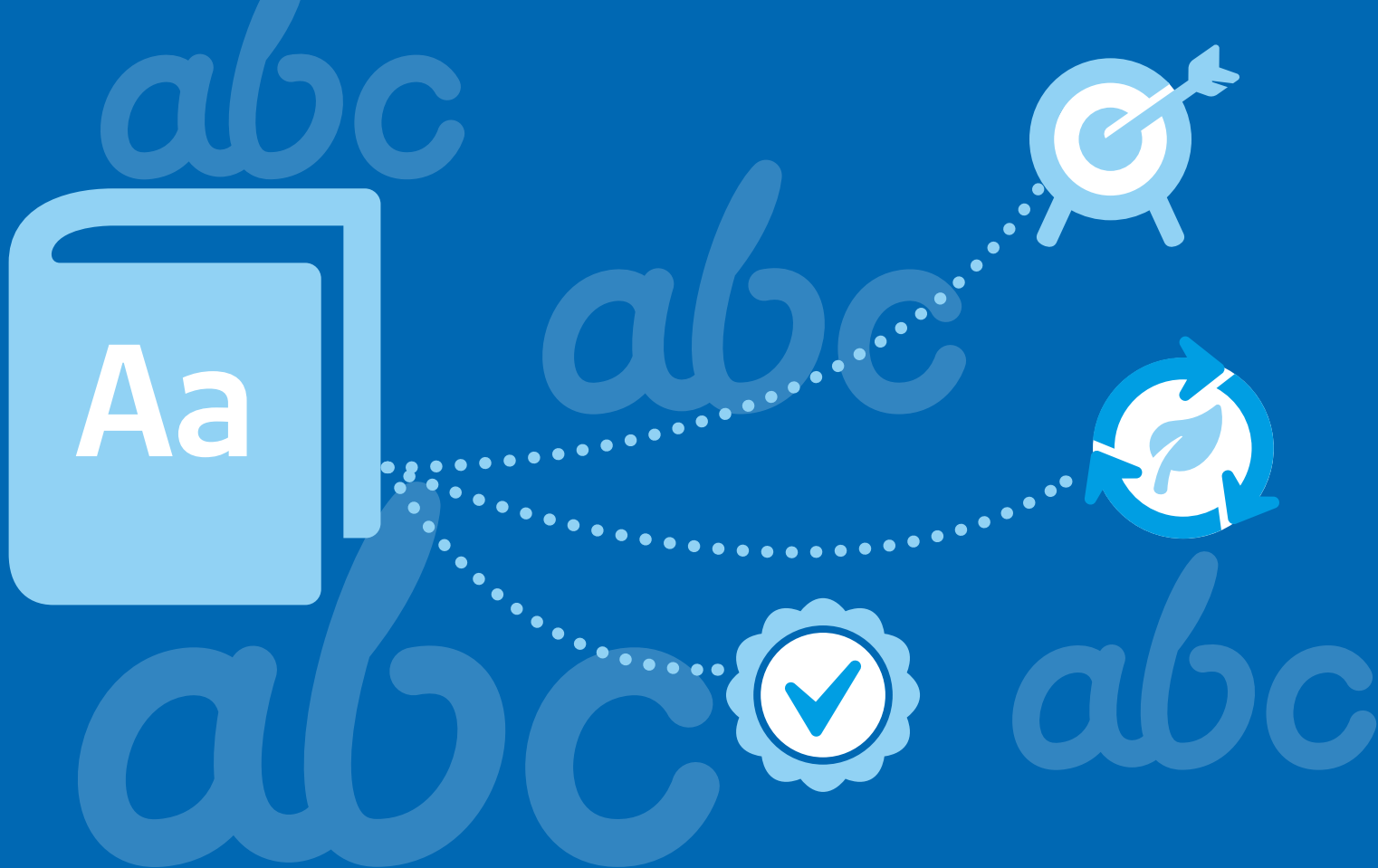
Wel is het aantal verzoeken van Nederlandse ambassades toegenomen: van 10 in 2016 naar 13 in 2017. Het ging hier bijvoorbeeld om verzoeken om te assisteren bij het opzetten van evaluatieonderzoek en de uitbesteding daarvan. Bijna een kwart van de bestede menstijd was bestemd voor de ondersteuning van ISB-missies naar Bangladesh, Kenia en de Palestijnse Gebieden. Meer dan 40% van de tijd is besteed aan de verzoeken van de directies Duurzame Economische Ontwikkeling, Stabiliteit en Humanitaire Hulp en Inclusieve Groene Groei. Ook buiten het ministerie heeft IOB advies gegeven op terreinen die ook voor Nederland van belang zijn. Zo heeft IOB deelgenomen aan de peer-reviews van de evaluatiediensten van de Wereldgezondheidsorganisatie en van GAVI, the Vaccine Alliance. Andere partners waarmee werd samengewerkt waren onder andere Partos en de Belgische evaluatiedienst. Ook heeft IOB deelgenomen aan de evaluatie van de Duitse evaluatiedienst Deval.

Aantal adviesverzoeken 2017

Tijdsbesteding IOB naar aanvrager

Definities

IOB hanteert evaluatiecriteria die grotendeels overeenkomen met de criteria van het *Development Assistance Committee* van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO/DAC). De OESO/DAC-definitie hanteert vijf evaluatiecriteria voor de beoordeling van activiteiten: doelmatigheid (efficiëntie), doeltreffendheid (effectiviteit), impact, relevantie en duurzaamheid. IOB heeft daar het criterium coherentie aan toegevoegd.

De evaluatiecriteria worden toegepast op verschillende 'resultaatsniveaus', dat wil zeggen op het niveau van de *output*, *outcome* en *impact*, die op hun beurt zijn ontleend aan het logisch model of daarop gebaseerde resultaatketens waarmee de onderzoeker zijn bevindingen op een geordende en onderling samenhangende wijze kan presenteren. Hoeveel accent elk evaluatiecriterium krijgt, verschilt per evaluatie.

Doeltreffendheid

Doeltreffendheid of effectiviteit betreft de mate waarin de directe resultaten van de ontplooiende activiteiten (de *output*) bijdragen aan de realisatie van de geformuleerde beleidsdoelstellingen (de *outcome*). Een activiteit wordt als doeltreffend omschreven indien deze een aantoonbare bijdrage levert aan de verwezenlijking van de beoogde doelstellingen.

Doelmatigheid

Doelmatigheid of efficiëntie verwijst naar de mate waarin de behaalde directe resultaten van een activiteit (de *output*) opwegen tegen de kosten van de gekozen middelen (de *input*) en de manier waarop deze zijn ingezet. Het begrip geeft dus een verhouding weer (kosten/baten) en verwijst naar een resultaatniveau dat geverifieerd kan worden.

Relevantie

Relevantie betreft de mate waarin de effecten van uitgevoerde activiteiten bijdragen aan de realisatie van het uiteindelijke doel. Een activiteit was relevant naar de mate waarin de effecten zijn gegenereerd die het uiteindelijke ontwikkelingsdoel dichterbij hebben gebracht. Soms refereert relevantie ook aan de mate waarin de doelstellingen van een activiteit consistent zijn met de behoeften van de beoogde doelgroep of het land in kwestie.

Duurzaamheid

Duurzaamheid heeft betrekking op de mate waarin het gerealiseerde effect van een activiteit blijvend is. Dit begrip is daarmee een aspect van doeltreffendheid. Het kent verschillende dimensies, zoals sociaal-culturele-, institutionele-, politieke-, ecologische- en financieel-economische duurzaamheid.

Coherentie

Coherentie verwijst naar de mate waarin de doelen en resultaten van het beleid niet worden aangetast door andere vormen van beleid of de mate waarin de resultaten van verschillende beleidsinzetten elkaar versterken in het bereiken van de beoogde doelstellingen. Dit omvat zowel consistente beleidsmaatregelen die tegenstrijdigheden vermijden tussen verschillende beleidsterreinen, als de beleidssamenhang.

Uitgebracht door:

Ministerie van Buitenlandse Zaken
Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie (IOB)
Postbus 20061 | 2500 EB Den Haag

www.rijksoverheid.nl/bz-evaluaties

www.iob-evaluatie.nl

www.twitter.com/IOBevaluatie

www.oecd.org/derec

Fotografie: iStock

Opmaak: Optima Forma bv i.o.v. Xerox/OBT | Den Haag

ISBN: 978-90-5328-488-9

© Ministerie van Buitenlandse Zaken | mei 2018

